

TỪ ẤY

(2 tiết)

TỐ HỮU

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

– Cảm nhận được niềm vui lớn của nhà thơ khi được giác ngộ lí tưởng cộng sản và nhờ đó biết gắn cá nhân mình với quần chúng nhân dân để tạo cho mình sức mạnh tinh thần to lớn.

– Thấy được nghệ thuật diễn tả tâm trạng vui sướng, tin tưởng, say mê bằng hình ảnh tươi sáng, giọng thơ sáng khoái, nhịp thơ dồn dập, hăm hở.

II – NHỮNG ĐIỂM CẦN LƯU Ý

1. Về nội dung

a) Bài thơ *Từ ấy* trích từ tập thơ đầu tay của Tố Hữu. Tập thơ gồm ba phần : *Máu lửa*, *Xiềng xích* và *Giải phóng*, phản ánh ba chặng đường đấu tranh và trưởng thành của nhà thơ từ khi giác ngộ lí tưởng đến Cách mạng tháng Tám 1945.

Bài *Từ ấy* rút từ phần *Máu lửa*, phần này nói như Đặng Thai Mai, "cũng có thể đội cái tiêu đề : *Giác ngộ*". Lúc này, Tố Hữu mới mười tám tuổi⁽¹⁾. Tuổi trẻ vốn giàu ước mơ, khao khát lí tưởng, lại gặp được chủ nghĩa cộng sản. Đây là sự gặp gỡ giữa hai mùa xuân : mùa xuân của tuổi trẻ tác giả và mùa xuân của lí tưởng (Chủ nghĩa cộng sản còn được gọi là mùa xuân của tương lai) : "Ngày mai đây tất cả sẽ là chung - Tất cả sẽ là vui và ánh sáng" (*Liên hiệp lại !*).

Nhìn chung, thơ Tố Hữu qua các tập thơ (*Từ ấy*, *Việt Bắc*, *Gió lộng*, *Ra trận*, *Máu và hoa*) đều có một nội dung xuyên suốt : ca hát niềm vui lớn của cách mạng. Nhưng niềm vui trong tập thơ đầu, tiêu biểu là bài *Từ ấy*, vẫn có một sắc thái riêng, thể hiện mối duyên đầu của một thanh niên đối với cách mạng : một sự bừng sáng, một tiếng reo vui, một vườn xuân đầy hương sắc và rộn ràng tiếng chim ca. Có một cái gì rất trẻ trung, sôi nổi, say đắm, cảm hứng lãng mạn tràn đầy,...

(1) Bài *Từ ấy* ra đời tháng 7 - 1938.

b) Giác ngộ lí tưởng cộng sản với Tố Hữu, có nghĩa là giác ngộ lập trường giai cấp (xem bài *Hai đứa bé* trong phần *Máu lửa*), từ bỏ *cái tôi* cá nhân tiểu tư sản để nhập vào khối đời chung của nhân dân lao khổ. Thoát ra khỏi *cái tôi* cô đơn bế tắc, gắn bó với các giai cấp cần lao, người thanh niên cộng sản cảm thấy niềm vui và sức mạnh. Sau này, trong bài *Nhớ đồng*, nhớ lại giây phút giác ngộ lí tưởng đó, Tố Hữu đã viết :

*Đâu những ngày xưa, tôi nhớ tôi
Băn khoăn đi kiếm lẽ yêu đời
Vẫn vờ theo mãi vòng quanh quẩn
Muốn thoát, than ôi, bước chẳng rời*

*Rồi một hôm nào, tôi thấy tôi
Nhẹ nhàng như con chim cà lơi
Say đồng hương nắng vui ca hát
Trên chín tầng cao bát ngát trời...*

c) Tố Hữu vốn là một thanh niên học sinh chủ yếu sống ở thành phố, trong môi trường tiểu tư sản. Khi sáng tác các bài thơ trong phần *Máu lửa*, ông chưa có điều kiện thâm nhập vào đời sống của nhân dân lao khổ, nhất là thợ thuyền và nông dân. Vì thế hình ảnh đậm nét nhất trong bài thơ là hình ảnh *cái tôi* Tố Hữu, còn hình ảnh quần chúng nhân dân thì không tránh khỏi chung chung, trừu tượng, có phần mờ nhạt.

2. Về phương pháp

- Trọng tâm : phân tích khổ 1 của bài thơ.
- Hướng dẫn HS trao đổi về quan hệ giữa khổ 1 (với hình ảnh "Mặt trời chân lí chói qua tim") và hai khổ sau của bài thơ, trước khi phân tích hai khổ thơ này. Có thể coi khổ 1 là gốc rễ, khổ 2, 3 là cành, là ngọn.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

1. Phần mở đầu

- Giới thiệu tác giả. Gọi HS tóm tắt phần *Tiểu dẫn* trong SGK.
- Giới thiệu xuất xứ bài thơ.

2. Phần nội dung chính

Câu hỏi 1

Câu hỏi này nhằm khai thác khổ 1 của bài thơ. Đây là khổ thơ quan trọng nhất, có thể xem là trọng tâm của bài thơ. "Từ ấy" là từ giây phút giác ngộ lí tưởng cộng sản – giây phút có lẽ là thiêng liêng nhất trong cuộc đời Tố Hữu – đã đem đến cho ông niềm vui lớn. Tố Hữu ví lí tưởng cộng sản là mặt trời chân lí, có nghĩa là ông quan niệm đây là nguồn sáng vĩ đại làm bừng sáng cả trí tuệ và trái tim ông. Lí tưởng ấy không chỉ tác động tới lí trí mà còn tới tình cảm của nhà thơ ("chói qua tim"). Điều đó nói rằng, lí tưởng ấy còn bao gồm trong nội dung của chủ nghĩa nhân đạo sâu sắc.

Câu hỏi 2

Câu hỏi không khó về ý nhưng khó về cách diễn đạt : toàn là những từ tô thật đậm, nhấn thật mạnh tình cảm, cảm xúc của nhà thơ. Chú ý : Thế giới nghệ thuật trong thơ Tố Hữu thường được soi chiếu bằng ánh sáng mặt trời. Nhưng thường là ánh sáng dịu mát của buổi sáng mùa xuân, hoặc ánh sáng đẹp của buổi chiều mùa thu. Ít khi có nắng hạ, nghĩa là nắng chói chang, rực rỡ. Điều này GV cần nêu để gợi ý cho HS thấy tâm trạng đặc biệt của Tố Hữu khi lần đầu gặp được lí tưởng cộng sản. Theo Hoài Thanh, có một cái gì "choáng váng", tựa như câu ca dao về tình yêu : "Thấy anh như thấy mặt trời - Chói chang khó ngó, trao lời khó trao"⁽¹⁾.

Câu hỏi 3

Xem điểm b, mục 1, phần II *Những điểm cần lưu ý*.

Câu hỏi 4

Giọng điệu của bài thơ là giọng say sưa, náo nức, đầy sáng khoái.

Câu hỏi 5

Những từ lặp lại ở đâu câu : *để* (câu 6 – 7), *là* (câu 10 – 11) thể hiện nhịp thơ dồn dập, thôi thúc, hăm hở.

3. Phần củng cố

Bài thơ *Từ ấy* rất tiêu biểu cho hồn thơ Tố Hữu trong phân *Máu lửa* của tập thơ đầu và cũng là của thơ Tố Hữu nói chung : nhà thơ của lí tưởng

(1) *Một số ý kiến ngắn về thơ Tố Hữu*, trong sách *Tố Hữu, thơ và cách mạng*, NXB Hội Nhà văn, H., 1996, tr. 460.

cộng sản, của niềm vui lớn đối với cách mạng và của cảm hứng lãng mạn say sưa, sôi nổi.

Tuy nhiên, bài thơ cũng có sắc thái riêng của một tâm hồn thanh niên lần đầu bắt gặp lí tưởng : chất trẻ trung, sôi nổi, thể hiện ở hình ảnh lí tưởng hoá, ở giọng thơ và nhịp điệu say sưa, dồn dập, hăm hở. Bài thơ cũng thể hiện nhược điểm của một tâm hồn thanh niên mới giác ngộ lí tưởng, chưa lăn lộn nhiều với đời sống nhân dân trong đấu tranh nên hình ảnh *cái tôi* chủ quan của nhà thơ rất đậm nét, còn hình ảnh quần chúng thì còn chung chung, trừu tượng. "Phải qua một cuộc kháng chiến, những năm xây dựng chủ nghĩa xã hội, trong lí tưởng chúng ta cũng như của thi sĩ, quần chúng mới có cái nội dung cụ thể" (Chế Lan Viên)⁽¹⁾.

IV – TÀI LIỆU THAM KHẢO

Tố Hữu, thơ và cách mạng, NXB Hội Nhà văn, H., 1996 – xem các bài : *Mấy ý nghĩ* (Đặng Thai Mai), *Thơ Tố Hữu* (Chế Lan Viên), *"Từ ấy"*, *tiếng hát của một người thanh niên, một người cộng sản* (Hoài Thanh), *Từ ấy trong tôi bừng nắng hạ* (Xuân Diệu), *Con đường thơ của Tố Hữu* (Nguyễn Đăng Mạnh).